

JYVÄSKYLÄN AVOIN YLIOPISTO
KOKKOLAN YLIOPISTOKESKUS CHYDENIUS

Jouni Vilkkä

Kehityopsykologia II

Jouni Vilkkä, 08.09.1975

jouni.vilkkä@gmail.com

puh. 050 5734134

Psykologian aineopinnot

Annamaija Oksanen: PSYA110 Kliininen psykologia II

Opiskelutapa 2: Lukemispäiväkirja ja oppimistehtävä

Jyväskylän avoin yliopisto, lukuvuosi 2015–16

Kevätlukukausi 2016

2016-04-13

Sisällys

1. Lukemispäiväkirja	1
1.1 Käsitekartta ja sen perustelut.....	1
1.2 Luentoteemat	5
1.3 Lähteet	8
2. Oppimistehtävä: Lapsuuden varhaiset vuoro-vaikutussuhteet elämän perustana	9
2.1 Vuorovaikutussuhteet ja tunteiden säätely	9
2.2 Vuorovaikutussuhteiden kehityspolut	10
2.3 Hermosto ja kehitys.....	11
2.4 Vuorovaikutussuhteen parantaminen interventiolla.....	12
2.5 Lähteet	14

1.1 Käsitekartta ja sen perustelut

Sahlmann (2014) luetteli luennollaan kurssin keskeisiä käsitteitä, joita selvennän tässä hieman:

Context eli konteksti tai asiayhteys lienee kehityksen kannalta ilmeisellä tavalla tärkeä, koska edes geenit eivät toimi tyhjiössä, vaan ympäristönsä kanssa yhteisvaikutuksessa. Sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö muodostaa kontekstin kulttuuriin syntyneen lapsen kehitykselle.

Interaction – Transaction. Näistä käsitteistä enemmän Sameroffin toimittaman teoksen yhteydessä.

Conduct problem eli käytöshäiriöt tarkoittavat ongelmakäytöstä, joka on lapsen kannalta haitallista epäsuorasti, esimerkiksi siksi, että ne vaikuttavat haitallisesti sopeutumiseen ja siten vaikeuttavat sosiaalisten suhteiden muodostamista ja ylläpitoa, sekä vaikkapa koulunkäyntiä (lapsi voi menettää mahdollisuutensa opiskeluun koulun jälkeen). Suoraan käytöshäiriöt nähdäkseni kyllä häiritsevät muita lapsia paljon enemmän, mikä ikävä kyllä esimerkiksi kouluun ja kiusaamiseen liittyvissä keskusteluissa tyypillisesti sivuutetaan.

Learning disabilities eli oppimisvaikeudet tarkoittaa tavallista suurempia vaikeuksia oppia vaikkapa lukemaan, kirjoittamaan tai laskemaan (tai mitä tahansa muita taitoja). Usein oppimishäiriöt ovat jossain määrin periytyviä, mutta niitä voi aiheutua myös vaikkapa aivovaurion seurauksena.

Child Maltreatment eli kaltoinkohtelu sisältää kaikenlaisen lapsen kannalta haitallisen kohtelun huomiotta jättämisestä heitteillejättöön ja fyysiseen (esimerkiksi seksuaaliseen) väkivaltaan asti. Nämä ovat kaikki ilmiselvästi riskitekijöitä (ks. alla).

Transition eli siirtymä tarkoittaa vaihetta esimerkiksi eri ikäkausien välillä, kun vaikka lapsesta tulee nuori tai nuoresta aikuisesta keski-ikäinen.

Goodness of fit tarkoittaa kehittyvän lapsen temperamentin ja luonteen yhteensopivuutta kehitysympäristön (vanhempien, opettajien, ikätovereiden, jne) kanssa. Eri kulttuureissa (ja miksei perheissäkin) arvostetaan erilaisia piirteitä, joten ei ole mitään tiettyä hyvin sopeutuvaa tyyppiä.

Risk factors and protective factors eli riskitekijät ja suojaavat tekijät viittaa sellaisiin tekijöihin, jotka lisäävät todennäköisyyttä kärsiä mielenterveyden ongelmista tai käytöshäiriöistä tms. tai sitten suojaavat sellaisilta tekijöiltä (vaikkapa kiusaaminen, kotiväkivalta, sotatila), joiden voisi muuten olettaa aiheuttavan ongelmia. Tähän liittyy resilienssin käsite, jota luennolla ei tosin mainittu.

Theory of mind eli mielen teoria tarkoittaa lapsen muodostamaa ymmärrystä siitä, että muillakin kuin hänellä itsellään on mieli ja siten omaa (oikeaa tai väärää) tietoa, tavoitteita, arvoja ja muuta sellaista.

Theory theory esitellään Millerin teoksessa. Se tarkoittaa lasten muodostamaa “naivia teoriaa” maailman toiminnasta. Mielenteoria on osa teoria teoriaa.

Millerin teos (2011) käy nimensä mukaisesti läpi erilaisia kehityspsykologian teorioita. Ensin Miller käsittelee teorioita yleisemmin ja historian näkökulmasta, selvittäen minkälaisiin kysymyksiin kehityspsykologiassa oikeastaan pyritään vastaamaan. Nämä kysymykset ovat: Millainen on ihmisluonto? Onko kehitys määrällistä vai laadullista? Miten luonto ja kasvatus vaikuttavat kehitykseen? Mikä on se, mikä kehittyy?

Tämän jälkeen Miller käy systemaattisesti läpi merkittävimmät teoriat (ja miniteoriat), aloittaen Piaget’sta ja uus-piaget’laisista teorioista. Niille keskeisimpiä piirteitä tai teorian osia ovat geneettinen epistemologia, strukturalismi ja vaiheteoriat. Vaiheteorioihin liittyy aiemmin mainittu siirtymän käsite.

Toisena seuraavat psykoanalyysin klassiset näkemykset Freudilta ja Eriksonilta. Freudin lähestymistapaa kuvaavat dynaamisuus, strukturalismi, topografisuus, vaiheteoreettisuus, sekä normaali--epänormaali -jatkumo (ei binäärisyys). Erikson tunnetaan erityisesti identiteetin käsitteestä ja psykososiaalisten vaiheiden kuvauksistaan (joihin siirtymän käsite taas liittyy).

Seuraavaksi Miller käsittelee Vygotskia ja sosiokulttuurista lähestymistapaa yleisesti. Näissä Kiinnitetään huomiota erityisesti kulttuuriseen kontekstiin (josta mainittiin Sahlmannin luennon yhteydessä). Teorian mukaan yksilön mielen toiminnan mahdollistaa sen

sosiokulttuurinen tausta. Vygotskin tärkeä käsite lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa sitä taitotasoa, joka on hieman korkeammalla kuin lapsen hallitsema taitotaso, mutta joka on lapsen saavutettavissa autettuna (scaffolding), mahdollistaen näin lapsen oppimisen.

Sosiaalisen oppimisen teoria ei ole yhtä selvästi henkilöity kuin aiemmin esitellyt teorat. Siihen liittyy havainnoimalla oppiminen, Ympäristö--Henkilö--Käytös -kausaalimalli, kognition merkitys oppimisessa, agenttius eli toimijuus (agency), sekä minäpystyvyys (joka liittyy lähinnä omiin kykyihin uskomiseen).

Loput Millerin esittelemistä teorioista sisältävät vähemmän uusia käsitteitä. Informaationprosessoinnin teoriassa oleellista on tehtäväanalyysi. Etologiassa ja muissa evolutionaarisissa teorioissa painotetaan oppimistaipumuksia ja Gibsonin ekologisessa teoriassa ympäristön tarjoamat mahdollisuudet eli tarjoumat (affordanssit) ovat keskeisiä.

Lisäksi Miller esittelee lyhyesti nykyisiä miniteorioita, joissa tärkeitä käsitteitä ovat teoria teoria, modulaarinen nativismi, dynaamisten järjestelmien teoria sekä kriittinen psykologia (jossa kiinnitetään huomiota ainakin teorioiden sukupuolittuneisuuteen).

Sameroffin (2009) toimittamassa teoksessa keskitytään Sahlmannin mainitsemiin transaktioihin (esimerkiksi Kulttuuri--Vanhempi--Lapsi -transaktiot) ja sen ohessa kerrotaan myös interaktioista. Teoksessa esiintyvät myös itsesäätely, käytöshäiriöt, aggressiivinen käytös, sosiaalinen informaation prosessointi, sosiaalinen suhdeteoria (joka on dialektinen näkemys transaktiosta), sekä biokognitiivinen transaktionaalinen lähestymistapa.

1.2 Luentoteemat

1. Tuo esille koulutaitojen ja motivaation kehityksen tutkimuksesta keskeiset asiat. Pohdi lapsen oppijaminäkuvaa ja kehitystä motivaationäkökulmasta eri ikävaiheissa ja koulusiirtymissä.

Viljaranta (2014) kertoi luennossaan seuraavaa.

Motivaatiotutkimuksessa on kolme keskeistä näkökulmaa: (1) kyvykkyys (Voinko onnistua tässä tehtävässä?), (2) mielekkyys (Haluanko tehdä tämän tehtävän?) ja (3) toiminna syy (Miksi haluan tehdä tämän tehtävän? Haluanko sitä itse vai haluaako joku muu, että teen sen? Onko tehtävä itsessään arvokas minulle tai onko sillä välinearvoa?).

Oppijaminäkuva on minäkuvan osa, joka vastaa kysymykseen kyvykkyydestä (Osaanko tehdä tehtävän?). Jos aihe itsestään on kiinnostava, tehtävämotivaatio on hyvä, mutta ilman kiinnostusta ei pelkkä osaaminen riitä motivoimaan tehtävän tekemiseen.

Yleensä lapset ovat innostuneita koulunkäynnistä sitä aloittaessaan. Eroja on kuitenkin työskentelytavoissa jo silloin. Mieltymykset eriytyvät pian ja niistä alkaa tulla pysyvämpiä varhaisessa vaiheessa. Muutoksia tapahtuu etenkin siirtymävaiheissa (esikoulusta kouluun, alakoulusta yläkouluun, tai opettajan vaihtuessa).

Varhaiset oppimiskokemukset vaikuttavat paljon lapsen minäkuvan kehitykseen. Minäkuva ei pienellä lapsella vielä ole kovin pysyvä, mutta se alkaa muodostua pysyvämmäksi muutamassa vuodessa. Oppijaminäkuva vaikuttaa siihen, kuinka paljon lapsi panostaa eri asioiden opiskeluun. Noin 7. luokalta alkaen minäkuva vaikuttaa menestykseen jo enemmän kuin kokemukset.

Jos lapsi kokee itsensä hyväksi jossain asiassa, hän tyypillisesti kiinnostuu siitä enemmän ja se vaikuttaa hänen oppijaminäkuvaansa myönteisesti. Myönteinen oppijaminäkuva taas motivoi ja siten auttaa kehittymään taidossa. Etenkin matematiikassa tämä on helppo huomata. Suomenkielessä tämä ei kuitenkaan oikein päde, koska ilmeisesti suomen kielioppi

on säännönmukaisuutensa ansiosta niin helppo, että kielen oppii vaikei motivaatio olisikaan korkea. Yleensäkin ainakin aikuiset ajattelevat suomen olevan hyvin vaikea kieli oppia (taivutusmuotojen takia), mutta ainakaan lasten kohdalla näin ei siis näytä olevan.

Oppilaan pitäisi saada koulussa kokea onnistumisen tunteita, itsenäisyyttä ja yhteenkuuluvuutta (luokkatoverien, opettajan ja vanhempien kanssa). Opettajan tulisi antaa oppilaalle sellaista palautetta, joka tukee tämän pätevyyden tunnetta ja tukea tämän itsenäisyyttä (oma-aloitteisuutta ja itsenäisten valintojen tekemistä). Kontrollointia ja painostamista tulisi välttää. Auttaa pitäisi, muttei liikaa. Opettajan pitäisi myös jaksaa olla kiinnostunut oppilaan koulunkäynnistä ja edistää luokan yhteishenkeä. Koska kaikki tämä on vain osa opettajan työnkuvaa, taitaa opettaja olla yksi kaikkein vaativimmista ammateista ja ainakin se on ylivoimaisesti vaativin niistä, joita olen päässyt kokeilemaan.

2. Tässä kysymyksessä keskitytään pohtimaan vanhemmuuden näkökulmaa ja kasvatustyylien teemaa. Tuo vastauksessasi esille erilaiset kasvatustyyli ja niiden merkitys yksilön kehityksessä. Millaisia tutkimustuloksia luennolla tuodaan esille? Tuo molemmissa vastauksissa esille myös käytäntöön soveltuvaa näkökulmaa.

Aunola (2015) kertoi luennollaan kasvatustyyleistä ja psykologisesta kontrollista seuraavaa.

Kasvatustyyliä on jaettu nelikenttään sen mukaan, miten vanhempien käyttämä kasvatustyyli sijoittuu kahdella akselilla: lämpimyys ja kontrolloivuus. Lämpimät ja kontrolloivat vanhemmat ovat kasvatustyyliään auktoritatiivisia. Sellaisten vanhempien lapset tyypillisesti menestyvät parhaiten esimerkiksi koulussa. Lämmin kasvatustyyli ilman kontrolloivia rajoja sanotaan sallivaksi. Sallivien vanhempien lapsilla yleensä hyvä itsetunto, mutta he ovat usein impulsiivisia. Kylmä ja kontrolloiva kasvatustyyli, eli autoritaarinen kasvatustyyli on aikuiskeskeinen. Autoritaaristen vanhempien lapsilla motivaatio on usein ulkosyntyistä, ei omasta kiiinnostuksesta nousevaa. Kasvatustyyli, jossa ei ole lämpöä eikä rajoja on laiminlyövä. Laiminlyövät vanhemmat eivät yleensä vain jaksaa olla parempia vanhempia. Laiminlyövien vanhempien lapsilla oli eniten käytösongelmia, masennusta ja ahdistusta. He myös pärjäivät koulussa heikoiten.

1990-luvun puolivälistä lähtien on tutkittu psykologista kontrollia (etenkin Brian Barber on tutkinut). Se tarkoittaa syylistämistä, häpeän osoittamista, lapsen ajatuksiin puuttumista ikään kuin vanhempi tietäisi paremmin kuin lapsi itse mitä tämä ajattelee tai mitä hänen pitäisi ajatella, tai verrataan lapsen käytöstä toisten lasten käytökseen ja kritisoidaan lapsen persoonaa ja ominaisuuksia. Lapsen näkökulma siis sivuutetaan tai mitätöidään. Psykologinen kontrolli voi myös olla rakkauden ja hyväksynnän ehdollistamista. Psykologinen kontrolli viestii lapselle, ettei tämä ole riittävä sellaisena kuin on. Siinä puututaan lapsen minäkuvaan ja identiteettiin. Samalla myös opetetaan, miksi jotain ei saa tehdä ja tämä peruste on psykologisessa kontrollissa melko kyseenalainen eettisesti. Psykologisella kontrollilla manipuloivat etenkin sallivat vanhemmat. Sitä käyttävät vanhemmat, joiden psykologiset resurssit ovat heikot, esimerkiksi masennuksen ja uupumuksen takia, tai jos lapsella on haastava temperamentti, kuten negatiivinen emotionaalisuus (mikä varmaankin helposti liittyy vanhemman uupumukseen tai vaikeuteen jaksaa kasvattaa lasta toisin) tai jos vanhemman itsetunto on heikko ja hän on herkkä loukkaantumaan ja suhtautuu tuomitsevasti lapsen kielteisiin tunteisiin. Myös vanhemman perfektionismi on yhdistetty psykologisen kontrollin käyttöön, ehkä siksi että he pyrkivät tekemään lapsestaan tavallaan paremman omasta mielestään. Lämpimyys on enemmän vanhemman pysyvä ominaisuus, mutta psykologisen kontrollin käyttö vaihtelee päivittäin, eli ilmeisesti sen mukaan, onko vanhemmalla huono päivä vai ei.

Paljon harjoitetulla psykologisella kontrollilla on yhteys lapsen heikkoon itsetuntoon, heikkoon koulusuoriutumiseen, masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen, häpeään, sosiaaliseen vetäytymiseen ja identiteetin kehittymisen ongelmiin. Lapset oppivat myös käyttämään samoja keinoja omissa ihmissuhteissaan ja esimerkiksi voivat käyttää niitä kiusaamiseen koulussa ja jo päiväkodissa.

Omituista ja huolestuttavaa on se, että psykologisen kontrollin kielteiset seuraukset korostuvat yhdistyessään lämpimään vanhemmuuteen. Etenkin äitien lämpimyys yhdistyneenä psykologiseen kontrolliin lisäsi lasten masennusoirehdintaa esikouluiässä ja käytösongelmia kouluiässä. Myös matematiikan oppiminen hidastui tällaisten vanhempien lapsilla. Lämpimyksen yhdistäminen psykologiseen kontrolliin ylläpitää lapsen psykologista riippuvuutta vanhemmastaan. Lapsi on myös vastaanottavaisempi, jos vanhempi on lämmin,

joten psykologinen kontrolli vaikuttaa helpommin kuin kylmän vanhemman tapauksessa. Uudessa tutkimuksessa on myös havaittu, että tytöt ovat alttiita (alakoulun) opettajan käyttämälle psykologiselle kontrollille.

1.3 Lähteet

Aunola, K. (2015). Kasvatustyyli ja psykologinen kontrolli vanhemmuudessa. Luento.

MILLER, P.H. (2002) Theories of developmental psychology. (3./4. painos) New York: Worth Publishers.

Sahlman, K. (2014). Johdantoluento.

SAMEROFF, A. (toim.) (2009). The transactional model of development. How children and context shape each other. Washington, DC: American Psychological Association

Viljaranta, J. (2014). Kouluikäisen kehitys motivaationäkökulmasta. Luento.

2. Oppimistehtävä: Lapsuuden varhaiset vuorovaikutussuhteet elämän perustana

2.1 Vuorovaikutussuhteet ja tunteiden säätely

Isosävi ja Lundén kertovat, että varhaisessa vanhempi--lapsihoivasuhteessa vanhempi tyydyttää lapsen perustarpeet ja säätelee tämän tunteita, kun taas lapsen piirteet ja reaktiot säätelevät sitä, millä tavalla vanhempi käyttäytyy. Molempia osapuolia siis säädellään tässä yhteissäätelyssä, jossa jatkuvasti pyritään positiiviseen vireystilaan ja sen ylläpitämiseen. Vanhempi vaikuttaa toiminnallaan samalla siihen, millaisia kokemuksia lapselle muodostuu itsestään, vanhemmasta ja vuorovaikutuksesta. Vanhempi valitsee, millaisiin tilanteisiin vauva joutuu ja sitten tulkitsee vauvan reaktioita sekä vahvistaa tai vaimentaa niitä. Oikea-aikainen ja herkkä reagointi vauvan viesteihin on ratkaisevaa tämän kehityksen kannalta. Tutkimusten perusteella oleellisiksi yhteissäätelyn piirteiksi mainitaan vastavuoroisuus, vastaaminen toistensa aloitteisiin, positiivisen ilmapiirin luominen, huomion kohdistaminen samaan kohteeseen, vanhemman virittäytyminen vauvan tunnetilaan, sekä vuorovaikutuksen harmonisuus, synkronisuus ja johdonmukaisuus tunneilmaisissa, vireystilassa ja sosiaalisessa suuntautumisessa. Tunneilmaisujen liioittelu auttaa lasta tunnistamaan omia ja toisten tunteita ja erottamaan ne toisistaan. Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen pitäisikin oppia säätelemään tunteitaan ja sietämään sekä sisäisiä että ulkoisia stressitekijöitä. (Isosävi & Lundén 2013.)

Korja ja Lindblom toteavat tutkimusten perusteella melko ilmeisen asian, että vanhempien parisuhteen laatu vaikuttaa myös vanhemmuuteen, eli ongelmat siinä heikentävät vanhemmuutta ja vaikuttavat lapsen tunneilmapiirin tarttumisen ja mallioppimisen kautta. Vähemmän ilmeistä on se, että parisuhteen laatu vaikuttaa enemmän isien kuin äitien vanhemmuuteen. Vanhempien voimakas ja toistuva riitely stressaa vauvaa erityisesti, koska vanhemmat eivät riidellessään voi auttaa vauvaa tunteiden säätelyssä. Riitelevät vanhemmat ovatkin vauvalle uhka, vaikka heidän pitäisi olla turvan lähteitä, mistä johtuu vauvalle

emotionaalinen ristiriita. Ei vain avoin riitely, vaan myös epätoivoon ajautuminen ja vuorovaikutuksesta vetäytyminen (“depressiiviset riitelytavat”) haittaavat vauvan omien säätelykeinojen kehittymistä. (Korja & Lindblom 2013.)

2.2 Vuorovaikutussuhteiden kehityspolut

Isosävin ja Lundénin mukaan lapsen muodostaman kiintymyssuhteen tyyppi vaikuttaa lapsen käyttämiin tunteidensäätelystrategioihin: Turvallisesti kiintyneet käyttävät joustavammin ja laajemmin kuin turvattomasti eli välttelevästi tai vastustavasti kiintyneet. Vastustavasti kiintyneet käyttivät vähemmän itsensä rauhoittamista tai huomion suuntaamista ympäristöön. Välttelevästi kiintyneet eivät käyttäneet vanhempaa tunteidensäätelyssä. (Isosävi & Lundén 2013.)

Suvialan mukaan kiintymyssuhteen laadulla on taipumus siirtyä sukupolvelta seuraavalle, mitä mahdollisesti selittää vanhemman mentalisaation kyky. Hyvä mentalisaation kyky luo pohjan lapsen turvalliselle kiintymykselle. (Suviala 2011.)

Isosävi ja Lundén kertovat, että vauvan temperamenttipiirteet vaikuttavat siihen, mitä keinoja hänellä on käytettävissään vanhemman kanssa stressaavassa tilanteessa. Vanhemman kykenemättömyys säädellä vauvan negatiivisia tunteita hankaloittaa lapsen tasapainoisen tunne-elämän kehittymistä ja siten taas vaikeuttaa vanhemman yrityksiä rauhoittaa lastaan, jolloin tästä syntyy negatiivinen vuorovaikutuskehä. Vanhemman kyky mentalisoida lapsensa käytöstä helpottaa vuorovaikutusta ja on yhteydessä vähempään lapsen häiriintyneeseen käyttäytymiseen vuorovaikutustilanteessa. (Isosävi & Lundén 2013.)

Kouvo toteaa kumppaneineen, että varhaiset kokemukset voivat vaikuttaa siihen, minkälaisiksi kiintymyssuhderepresentaatiot muodostuvat, mikä taas vaikuttaa siihen, miten lapsi aikuiseksi kasvettuaan toimii vanhempana omalle lapselleen. Tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi, että äitien emotionaalinen etäisyys suhteessa lapseensa oli yhteydessä heidän kokemaansa fyysiseen laiminlyöntiin omassa lapsuudessaan. (Kouvo ym. 2013.)

Punamäki ja Isosävi selittävät äidin vakavien traumaperäisten häiriöiden vaikeuttavan tasapainoisen vuorovaikutuksen syntyä. Traumatisoituneilla vanhemmilla voi olla myös vaikeuksia erottaa omia ja lapsen mielentiloja toisistaan ja lisäksi vauvan ilmaisema hätä ja pelko voi laukaista heissä traumaan liittyviä tunteita tai muistoja. Traumaperäisistä mielenterveysongelmista kärsivien äitien lasten kyky palautua stressistä ja säädellä tunteitaan onkin tyypillisesti heikkentynyt. Äidin kyky ymmärtää vauvansa tunteita sen sijaan suojaa heidän välistään vuorovaikutusta traumaan liittyviltä kielteisiltä vaikutuksilta. (Punamäki & Isosävi 2013.)

Korja ja Lindblom selittävät, että vanhempien yhteisvanhemmuuden ja perheen triadisen vuorovaikutuksen käsitteet ovat osittain päällekkäisiä, sillä jälkimmäinen alkaa rakentua jo raskauden aikana, kun vanhemmat alkavat muodostaa mielen sisäisiä representaatioita lapsestaan ja olemaan vuorovaikutuksessa kohtuvauvan kanssa. Raskausaikana kehittyvä triadinen suhde on hyvin pysyvä ainakin lapsen 3 ja 18 kuukauden ikään asti. Lapsi alkaa jo varhain käyttää myös triadisuuhteita dyadisuuhteiden lisäksi esimerkiksi seuraamalla, kuinka vanhemmat reagoivat esimerkiksi tunnetasoa ilmaisevalla käyttäytymisellä ja ilmeillä toistensa viesteihin. Lapsen kehitykselle voi olla riski, jos perheen triadinen vuorovaikutus ei ole riittävän hyvää. Toisaalta hyvä triadinen vuorovaikutus voi suojata joiltain dyadisen vuorovaikutussuhteen ongelmilta. (Korja & Lindblom 2013.)

2.3 Hermosto ja kehitys

Isosävi ja Lundén kertovat, että aivorungon ohjaamat säätelyjärjestelmät saavat pienen vauvan osallistumaan tai vetäytymään vuorovaikutuksesta, esimerkiksi hakemaan katsekontaktia. Vuorovaikutus vaikuttaa alusta asti reaktiivisuuden kehittymiseen. (Isosävi & Lundén 2013.)

Korja ja Lindblom raportoivat tutkimuksista, joissa on osoitettu vanhempien riitelyn olevan yhteydessä vauvojen parasympaattisen hermoston vegaalisen radan aktiivisuuteen, niin että aktiivisuus oli perustasoltaan matala (mikä on vastakohta rentoutuneelle tilalle). Riitelylle altistuneet vauvat eivät pystyneet vähentämään jo perustasoltaan matalaa aktiivisuutta, eli heillä oli vaikeuksia säännöstellä voimavarojaan. Pojat olivat tyttöjä alttiimpia vanhempien riitelyn vaikutuksille. (Korja & Lindblom 2013.)

Kuten Mäntymaa ja Puura toteavat, kokemukset vaikuttavat siihen, millaisia neuroniyhteyksiä aivoihin syntyy tai jää. Aivoalueiden toiminnan integraatiota voivat häiritä haitalliset kokemukset. (Mäntymaa & Puura 2011.)

Myös Punamäen ja Isosävin mukaan lapsuuden vakavat traumaattiset kokemukset voivat häiritä eri aivoalueiden yhteistoimintaa, jopa niin paljon, etteivät uudet kokemukset muodostu osaksi henkilöhistoriaa ja persoonallisuutta. Kehittymättömien kognitiivis-emotionaalisten taitojensa takia lapset voivat olla erityisen haavoittuvaisia traumakokemuksille. (Punamäki & Isosävi 2013.)

Esimerkkinä vahingollisten kokemusten vaikutuksista lapsen aivojen kehitykseen Mäntymaa ja Puura kertovat masentuneen äidin käyttäytymisen voivan yleistyä eri vuorovaikutustilanteisiin niin, että muutoksista tulee pysyviä. Vauva voi itse alkaa kärsiä masennuksesta. Toisena esimerkkinä kaltoinkohdellun vauvan kokeman uhkatilan jatkuminen voi aiheuttaa hermosolujen tuhoa aineenvaihdunnan liian pitkien muutosten seurauksena. Pienet vauvat voivat myös reagoida dissosiaatiolla, ajan, paikan ja todellisuuden tajun heikkenemisellä. Tällaisessa tapauksessa on myös mahdollista, että eri aivopuoliskojen yhteydet eivät kehity normaalisti ja muistin toiminta häiriintyy. (Mäntymaa & Puura 2011.)

2.4 Vuorovaikutussuhteen parantaminen interventiolla

Punamäki ja Isosävi kertovat tutkimuksesta, jossa lyhytkestoisella interventiolla onnistuttiin vähentämään äitien negatiivisia mielikuvia lapsistaan tukemalla heidän herkkyyttään lastensa viesteille. Terapia, sosiaalinen tuki, mielen joustavuus ja punnittu maailmankatsomus ovat tekijöitä, jotka ennustavat turvallisen kiintymyssuhteen ja hyvän vuorovaikutuksen kehittymistä, joten niitä kannattanee hyödyntää mahdollisuuksien mukaan (ehkäpä filosofian opiskelusta olisi tässä hyötyä). (Punamäki & Isosävi 2013.)

Zeanahin ja kumppaneiden mukaan traumatisoituneiden lasten kasvattivanhemmille pitäisi opettaa, että lasten käytös on harhaanjohtavaa; heille pitäisi opettaa lasten kiintymys- ja

tutkimustarpeista ja kasvattajien omien ongelmallisten tunteiden käsittelystä lasten käyttäytyessä hankalasti. (Zeanah ym. 2011.)

Zeanah kollegoineen esittelee joitakin lapsen ja vanhempien suhteisiin kohdistuvia interventioita, joiden vaikuttavuudesta on ainakin jonkin verran tieteellistä näyttöä:

(1) Vanhinta niistä, lapsi-vanhempi -psykoterapiaa (CPP), on käytetty köyhien ja traumatisoituneiden perheiden auttamiseksi. Lapset ovat olleet näissä tapauksissa korkeintaan viisivuotiaita. Terapiassa vahvistetaan tunteiden kommunikointia vanhemman ja lapsen välillä.

(2) VIPP on alle yksivuotiaita lapsia sisältävien matalan riskin perheiden kotona järjestettävä lyhyt interventio, jossa tuetaan äidillistä herkkyyttä jakamalla äideille kirjallista materiaalia ja videokuvatun vanhempi-lapsi -vuorovaikutuksen arvion. Tällä on havaittu olevan suotuista vaikutus äitien kurinpittoa koskeviin asenteisiin ja käytökseen.

(3) Myös COS eli turvallisuuden ympyrä hyödyntää videomateriaalia opettaakseen nuorten lasten huoltajille käyttäytymisen hienovaraisten yksityiskohtien merkityksen. Myönteisiä vuorovaikutuksia esittävillä kuvilla saadaan vanhemmat innokkaammin osallistumaan ja luodaan ryhmään yhtenäisyyttä. COSin oleellinen piirre on myös vanhemmille suunnattu vuorovaikutussuhteista ja lasten tarpeista opettaminen.

(4) Kymmenen session mittaisessa ABC-interventiossakin käytetään videotallenteita vuorovaikutustilanteista, kun adoptiovanhemmille opetetaan esimerkiksi omien, vääränlaisten käytösilpulsien välttämistä ja pelottavaa käytöstä.

(Zeanah ym. 2011.)

Biringen tutki ryhmänsä kanssa lastenkotien hoitajiin kohdistettua interventiota, jossa heitä koulutettiin strukturoimaan vuorovaikutustaan hoidokkien kanssa, jotta he olisivat paremmin emotionaalisesti lasten "saatavilla". Tutkimusjakson aikana pikkulapset tulivat emotionaalisesti yhteyteen hoitajien kanssa ja reagoivat heihin paremmin emotionaalisesti. Mikä tärkeämpää, turvallinen kiinnittyminen lisääntyi, vaikka kyseessä oli vain muutaman koulutussession vaikutus. (Biringen ym., 2012.)

Bakermans-Kraenenburg ja kumppanit arvioivat vuoden 2003 meta-analyysissään erilaisia interventioita ja totesivat lyhyiden ja suppeiden, vain vanhemmuuden herkkyyteen kohdistuvien interventioiden olevan tehokkaimpia. (Bakermans-Kraenenburg ym. 2003.)

2.5 Lähteet

BAKERMANS-KRAENENBURG, M.J., van IJENDOORN, M.H., JUFFER, F. (2003). Less is more: meta-analysis of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin*, 129 (2), 195-215.

BIRINGEN, Z. et. al. (2012). Emotional availability, attachment, and intervention in center-based child care for infants and toddlers. *Development and Psychopathology*, 24, 23-35

ISOSÄVI, S. & LUNDÉN, M. (2013). Vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksellinen yhteissäätely. *Psykologia* 48 (05-06): 371-382.

KORJA, R. & LINDBLOM, J. (2013). Dynaamiset perhesuhteet vauvaperheissä. *Psykologia* 48 (05-06), 356-370.

KOUVO, A. KORJA, R. & AHLQVIST-BJÖRKROTH, S. (2013). Vanhemman kiintymyssuhderepresentaatiot ja vanhempi-lapsisuhde. *Psykologia*, 48, (05-06), 383-401.

MÄNTYMAA, M. & PUURA, K. (2011). Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.), *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. WSOY, 17-27.

PUNAMÄKI, R-L. & ISOSÄVI, S. (2013). Varhainen vuorovaikutus ja vanhemman trauma: analyysi vuorovaikutuspoluista ja suojaavista tekijöistä. *Psykologia* 48 (05-06): 417-430.

SUVIALA, E. (2011). Miten ajatella mieltä ja mieltää ajatuksia? Mentalisaation kehittyminen ja kiintymyssuhde. *Psykologia* 46 (04): 263-268.

ZEANAH, C.H., BERLIN, L.J. & BORIS, N.W. (2011). Practitioner Review: Clinical applications of attachment theory and research for infants and young children. *The Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 52, 819-833.